

Toespraak van burgemeester Eberhard Van der Laan bij de Auschwitz herdenking in het Wertheimpark, 29 januari 2012

Elk jaar tegen het einde van de maand januari komen wij hier bijeen om de slachtoffers te herdenken die vielen in Auschwitz, nu 67 jaar geleden bevrijd. Elk jaar gedenken wij opdat wij niet vergeten, opdat wij de herinnering levend houden aan de slachtoffers van de verschrikkingen die mensen elkaar daar aandeden.

Ik lees u een gedicht voor van J.W. Schulte Nordholt en het heet "Het sprookje van Anne Frank".

Als mijn kleinzoon naast mij staat en wijst
naar de foto op het boek en vraagt:
Waarom is een kind van vijftien jaren,
is dat mager meisje dood geworden,
wat moet ik in 's hemelsnaam zeggen?
Dat ze ziek was, dat de mensen dood gaan
- maar toch meestal niet met vijftien jaren -,
dat het oorlog was en wat dat zijn mag,
leg ik uit wat landen zijn en grenzen,
praat ik over legers en soldaten?

Zwijg ik of vertel ik maar een sprookje?

Er was eens een land waar de mensen
voor alles wat zij zagen, net als wij
woorden hadden: appel, meisje, boek,
eten, onweer, alle soorten woorden
behalve als er ooit eens iets gebeurde
wat nog nooit gebeurd was
dan hadden zij er ook geen woorden voor.
Zodat toen er ten slotte iets gebeurde
wat er nog nooit gebeurd was
niemand die het niemand verder kon vertellen.
Als het er op aankomt wonen wij allemaal
in een land zonder taal,
klein en groot
in het land van de dood.

Dames en heren,

Afgelopen vrijdag was ik bij de negende 'Nooit meer Auschwitz-lezing' door Christopher Browning. Bij die gelegenheid haalde mevrouw Hans Dresden een citaat aan van Primo Levi dat ik hier graag herhaal: "De taal heeft geen woorden voor het beschrijven van de misdaad, het vernietigen van miljoenen mensen, Joden, zigeuners, communisten, gehandicapten en zwakzinnigen."

Wolkers heeft getracht een vorm te vinden – en is daar in hoge mate in geslaagd - om die misdaad te gedenken waarvan je het gevoel hebt, zoals hij het zelf zegt, dat die nog niet uitgewist zal zijn als onze planeet over twee of tweeduizend eeuwen in het heelal zal zijn opgelost. Hij kwam op het idee om gebroken spiegels neer te leggen op dat kleine stukje aarde waar die urn met as ligt. Voorgoed kan op die plaats de hemel niet meer ongeschonden weerspiegeld worden.

Dichters, schrijvers en beeldend kunstenaars proberen ons te helpen uitdrukking te geven aan de onbeschrijflijke en niet te bevatten misdaad die is begaan. Woorden en beelden blijven tekortschieten. Maar om genoeg gewaarschuwd te zijn hebben wij nu wél een woord: Auschwitz, die onheilsplek in het land van de dood - waar iets gebeurd is wat er nog nooit gebeurd was.

En nu is er niemand, die iemand níet kan overbrengen dat wat daar is gebeurd, wat nog nooit gebeurd was, dat elke beschrijving in woord en beeld tart, nooit meer mag gebeuren.

En daarom kunnen en moeten wij zeggen uit de grond van ons hart: nooit meer Auschwitz.